

Turba Kooli õppijate toetamise tugisüsteemi kirjeldus ja töö põhimõtted

Sisukord

Õppijate toetamise üldised põhimõtted	2
Meetmed õppija individuaalse arengu toetamiseks	3
Tugimeeskond ja selle liikmete rollid ning ülesanded	8
Protsessi kirjeldus.....	11
Toe mõju hindamine.....	16
Õppija individuaalse arengu jälgimise kaart, õppija arengu ja selle toetamise dokumenteerimine.....	16

Õppijate toetamise üldised põhimõtted

- Turba Kool (edaspidi kool, *sh lasteaia osa*) lähtub õppe korraldamisel kaasava hariduse põhimõtetest. Tulenevalt õppija individuaalsest vajadusest tagatakse õppijale võimetekohane õpe ja vajalik tugi. Toeliigid on üld-, tõhustatud, ja eritugi.
- Kool käsitleb tuge vajavate õppijatena kõiki neid, kelle võimed, tervises seisund, keeleline ja kultuuriline taust, isiksuse omadused, eriline andekus, õpiraskused, terviserike, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemalviibimine või Kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, tegevus- ja päevakavas, arengu- ja õpikeskkonnas, (mängu- ja õppevahendid, õppe-, mängu- ja puhkeruumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed kommunikatsioonid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid ja muu selline) või taotletavates õpitulemustes.
- Õppijate koolis toimetuleku toetamiseks on erinevad viisid:
 - toetades õppija õpet tavaklassis/rühmas, rakendades abiõpetajat vm toetavat personali;
 - viies osaliselt õpet läbi ajutiselt või püsivalt rühmades (nt õpiabi- või tasemerühmad) või individuaalselt;
 - osutades tugispetsialistide (eri- ja sotsiaalpedagoog, logopeed, psühholoog) teenuseid;
 - moodustades eriklasse erivajadustega õppijatele.
- Õpe õpiabi- või tasemerühmas või eriklassis peab olema õppija vajadustest lähtudes põhjendatud ja ajaliselt piiritletud ning järgida tuleb haridusliku erivajadusega õppija õppe koordineerija või koolivälise nõustamismeeskonna või mõlema soovitusi.
- **Üldist tuge** rakendatakse õppijatele, kellel on ilmnunud raskused koolikohustuse täitmisel või kohal käimisega lasteaias või mahajäämus õpitulemuste saavutamisel.
- **Tõhustatud tuge** rakendatakse õppijale, kes oma püsiva õpiraskuse, psüühika- ja käitumishäire või muu tervises seisundi või puude tõttu vajab **vähemalt üht järgmistest teenustest:**
 - 1) pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset arengu- ja õppekava ühes, mitmes või kõikides ainetes/õppevaldkondades;
 - 2) pidevat tugispetsialistide teenust ja osajaga õpet individuaalselt või rühmas;
 - 3) pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset tuge klassis/rühmas toimuva õppetöö ajal;
 - 4) õpet eriklassis.
- **Erituge rakendatakse õppijale**, kes tulenevalt tema raskest ja püsivast psüühikahäirest, intellekti- või meelepuudest või liitpuudest vajab:
 - 1) puudespetsiifilist õppekorraldust, -keskkonda, -metoodikat, -vahendeid ning õppes osalemiseks pidevat tugispetsialistide teenust lõimituna sotsiaal- või tervishoiuteenustega või mõlemaga;
 - 2) osajaga õpet individuaalselt või rühmas või pidevat individuaalset tuge klassis/rühmas või õpet eriklassis.

- Tõhustatud või eritoe rakendamise soovitus koos täpsemate rakendamise juhistega annab Innove Rajaleidja kooliväline nõustamismeeskond.
- Tõhustatud või erituge saav õppija on käsitletav **haridusliku erivajadusega (HEV) õppijana**.
- Õpiabi- või tasemerühma või eriklassi vastuvõtmise otsustab direktor. Õppijale õppe korraldamine individuaalselt, väiksemas rühmas või eriklassis saab toimuda ainult kas Innove Rajaleidja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel või direktori otsusega, mõlemal juhul on vajalik lapsevanema kirjalik nõusolek.
- Õppija arengu hindamine, õpijõudlus, tema toetamiseks rakendatavad meetmed ja nende tulemuslikkus dokumenteeritakse õppija **individuaalse arengu jälgimise kaardil (IAJK)** ajalises järjekorras.
- Juhul, kui tugiteenuseid ei ole tugispetsialisti puudumisele võimalik saada koolist või lasteaiast on võimalik pöörduda täiendavate sotsiaalteenustele (psühholoogi nõustamisteenus, eripedagoogi nõustamisteenus logopeedi teenus) suunamiseks Saue Vallavalitsuse poole. Suunamine toimub rahaliste vahendite olemasolul. Teenusele suunatakse sotsiaaltöötaja ettepanekul või isiku taotluse alusel. Digitaalselt allkirjastatud taotlus tuleb saata e-posti aadressil info@sauevald.ee. [Täpsem info](#) .
- Täiendavat infot logopeedilise teenuse kohta saab [Eesti Logopeedide Ühingu kodulehelt](#)

Meetmed õppija individuaalse arengu toetamiseks

- **Muudatused või kohandused õppesisus, -koormuses, -korralduses ja -keskkonnas**
 - ei kaasne õppeaja muutumist võrreldes nominaalse õppeajaga
 - ei kaasne riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemuste vähendamist või asendamist
 - rakendatakse üldjuhul siis, kui õppija mõjuvatel põhjustel ei saa lühiajaliselt osaleda õppes, kui ta omandab nõutavad õpitulemused mingis teistsuguses õppekeskkonnas, teisel viisil jne.
- **Abiõpetaja rakendamine**
 - võimaldab kaasata erivajadusega õppijaid õppeprotsessi ja töötada õpitulemuste saavutamiseks kogu rühma ja klassiga korraga;
 - rakendamine toimub koosõpetamise põhimõttel olukorras, kus tavarühma ja -klassi kaasatud õppijad vajavad täiendavat tuge õppetegevuses;
 - kaasatakse eeskätt nendesse õppetundidesse ja -tegevustesse, kus vajadus erivajadusega õppija toetamise järele on kõige suurem tulenevalt õppevaldkonna või -aine keerukusest, samuti õppe diferentseerimisel ning kohandamisel.
- **Individuaalne arengu-ja õppekava**
 - Kool koostab õppijale individuaalse arengu-ja õppekava (*edaspidi individuaalne õppekava IÕK*) järgmistel juhtudel:

- õppijale rakendatakse õppekorraldust, mille puhul õppija on väga vähesel määral kaasatud klassis/rühmas läbiviidavasse õppesse;
 - kui õppija õppekava erineb klassile/rühmale koostatud õppekavast;
 - kui õppija klassi läbimise aega või nominaalset õppeaega muudetakse (lasteaias koolipikendus);
 - kui õppijale rakendatud kohandustega kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahanemine võrreldes kooli või riikliku õppekavaga;
 - kui kooliväline nõustamismeeskond on andnud õppija arengu toetamiseks soovitusi vähendada või asendada riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemusi või vabastada kohustusliku õppeaine/õppevaldkonna õppimisest.
 - Õpitulemuste vähendamist või asendamist või kohustusliku õppeaine/õppevaldkonna õppimisest vabastamist võib õppijale rakendada ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel.
 - Individuaalse õppekava koostamisel kaasatakse õppija või piiratud teovõimega õppija puhul vanem ning vajaduse kohaselt õpetajaid ja tugispetsialiste.
- **Individuaalne käitumise tugikava**
 - Tugikava aitab toetada **käitumisraskustega õppijat**, kelle igapäevane toimetulek koolis on häiritud oskamatusel mõista ja adekvaatselt reageerida enda ja kaasõppijate emotsioonidele, millest tulenevalt on raskendatud suhtlemine nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega.
 - Individuaalses tugikavas määratletakse:
 - õppija ülevaatlik toimetuleku kirjeldus;
 - riski- ja kaitsetegurite analüüs;
 - analüüsist lähtuvalt sõnastatakse õpitavate oskuste loetelu (tähtsuse järjestuses) ja soovitatav tulemus;
 - orienteeruv tähtaeg soovitava tulemuse saavutamiseks;
 - tegevuskava rakendajad, sh kaasatud pere- ja spetsialistide võrgustik
 - õppija eakohane ja realselt teostatav omavastutus;
 - rakendamiseks vajalike lisaressursside kirjeldus (abiõpetaja, täiendav õppevara, lisaruum, tehnilised vahendid jms).
 - Tugikavas määratletud eesmärgid/käitumisalased õpitulemused peavad olema realistlikud ja mõistliku aja jooksul saavutatavad.
 - Käitumise tugikava rakendajaks võib olla rühmaõpetaja, klassijuhataja, aineõpetaja, abiõpetaja või tugispetsialist, kellel on hea kontakt õppijaga, mis võimaldaks tulemuslikku eneseanalüüsi kogu protsessi vältel.
 - Tugikava rakendamisel **jälgitakse õppija käitumist** ning võimalikud edusammud ja/või tagasilöögid **dokumenteeritakse õppija individuaalse arengu kaardil**.
- **Õpiabirühm ja õpiabitunnid.**
 - Õpiabirühma õpe peab olema korraldatud õppijate vajaduste iseloomust lähtudes, põhjendatud ja ajaliselt piiritletud.
 - Õppijate arvu õpiabirühmas ja tasemerühmas määrab direktor.

- Rühmade moodustamisel arvestatakse õppijate erivajaduste iseloomu, õpetaja arvamust, eripedagoogi, HEVKO ja/või koolivälise nõustamismeeskonna soovitud.
 - Õpiabirühm on toetav meede **ainealaste/õppevaldkonnaalaste õpiraskustega ja välja kujunemata õpioskustega ning suuliste ja/või kirjaliku kõne probleemidega** õppijatele, kellel vaatamata õpetaja abile, õpetuse diferentseerimisele ja individualiseerimisele on püsivad raskused õppekava nõuetele vastavate õpitulemuste saavutamisel.
 - Õppetöö õpiabirühmas (õpiabitund) toetab õppija vastavas klassis/rühmas õppimist ja aine/õppevaldkonna õpitulemuste omandamist.
 - Õpiabitundides korrigeeritakse ja arendatakse üldjuhul
 - õppija suulist ja kirjalikku kõnet lähtuvalt kõnepuude mehhanismist või olemusest;
 - kujundatakse ja arendatakse eripedagoogiliste võtete abil õpioskusi, -vilumusi ning kognitiivseid oskusi;
 - toetatakse psüühiliste protsesside arengut.
 - Õpiabitundi ei saa käsitleda õpetaja poolt väljaspool klassi/rühmaõpet läbiviidava järeleaitamise tunnina.
 - Õpiabitunde viiakse läbi individuaalselt või rühmades eelkõige järgmiste probleemidega õppijatele:
 - suuline ja kirjalik kõne arenevad eakohasega võrreldes aeglasemalt või raskendatult ning esinevad raskused lugema õppimisel, lugemisel ja tekstiloomel, raskused kirjutama õppimisel ja kirjutamisel, raskused arvutama õppimisel, arvutamisel;
 - raske keskenduda, mõista ja meelde jätta kuulnud, nähtut või loetut, leida ja välja tuua olulist, mõista tööjuhendeid ning neid täita, leida ja luua seoseid õpitu vahel ning kasutada õpitut uutes olukordades, organiseerida oma vaimset tegevust (orienteeruda ülesandes, järjestada osatoiminguid, teostada enesekontrolli ja hinnata tehtut) jms.
 - emotsionaal- ja/või käitumisraskused või tervisliku seisundi häired.
 - Õpiabitunde võib rakendada **ka lihtsustatud või toimetulekuõppel** olevale õppijale, kes õpib klassis, kus õppetöö toimub põhikooli riikliku õppekava alusel.
 - Õpiabitunnid toimuvad üldjuhul vastava ainetunni/õppetegevuse ajal, milles õppijal täheldatakse raskusi.
 - Õppijale koostatakse õpiabitundideks individuaalne töökava vastava klassi/rühma õpetaja ja õpiabi läbiviiva spetsialisti või õpetaja koostöös.
 - Õpiabitundide maht nädalas ja õpiabi kestus määratakse HEVKO ettepanekul õppija individuaalsetest vajadustest lähtuvalt.
- **Tasemerühm**
 - Tasemerühm on ühes klassis/lasteaiarühmas konkreetses õppeaines/õppevaldkonnas õppetöö läbiviimiseks **õppijate teadmiste ja oskuste taseme alusel moodustatud rühm**, eesmärgiga tõhusamalt korraldada ja läbi viia õppijatele võimetekohast õpet.
 - Õpet tasemerühmas viib läbi rühma-, klassi- või aineõpetaja ning õpet viiakse läbi täismahus lähtudes õppekavast.

- Tasemerühmad võivad erinevates ainetes/õppevaldkondades olla erineva koosseisuga ning need moodustatakse üldjuhul terveks õppeaastaks, kuid nõrgema rühma puhul on õppijal võimalus paraneva õppeedukuse korral teise rühma üle minna.
- **Osaajaga õpe individuaalselt või rühmas**
 - Osaajaga õpe individuaalselt või rühmas on **kas individuaalselt või väiksemas rühmas läbiviidav õpe ühes või mitmes aines/õppevaldkonnas.**
 - Osaajaga individuaalse või väiksemas rühmas õppe soovitus annab kooliväline nõustamismeeskond tähtajaliselt.
 - Osaajaga individuaalsel või väiksemas rühmas õppel olevale õppijale koostatakse IÕK, mille koostamise kaasatakse lapsevanem(ad) ja eripedagoog.
- **Eriklass** (*ei kohaldu lasteaia osas*)
 - Eriklass moodustatakse **koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel alusel** tõhustatud ja erituge vajavatele õppijatele
 - eriklassi täituvuse piirnorm tõhustatud toe puhul **üldjuhul 12 õppijat**, eritoe puhul **6 õppijat.**
- **Koduõpe** (*ei kohaldu lasteaia osas*)
 - Koduõpe on väljaspool kooliruumi korraldatav õpe.
 - Koduõpet rakendatakse järgmistel juhtudel
 - õppija terviseseisund ei võimalda tal kooli päevakavas või õppe individuaalse korralduskavaga ettenähtud õppes osaleda ;
 - lapsevanem soovib põhiharidust omandava õppija õppetööd iseseisvalt korraldada.
 - **Koduõpe tervislikel põhjustel**
 - rakendatakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel õppijale, kellele kelle **terviseseisund ei võimalda tal kooli ruumides läbiviidavas õppetöös osaleda.**
 - Kooliväline nõustamismeeskond võib koduõppe rakendamist soovitada kuni kolmeks aastaks, misjärel vaadatakse üle koduõppe pikendamise vajadus.
 - Minimaalne koduõppe kestus on pool õppeaastat.
 - Koduõpet tervislikel põhjustel korraldab kool.
 - Õpet võib läbi viia kokkuleppel õppija või vanemaga kas kodus, raamatukogus, päevakeskuses vm.
 - kool koostab koostöös vanemaga õppija võimeid ja erivajadusi arvestava individuaalse õppekava (sh hindamise korraldus), mis lähtub raviarsti või eriarsti ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitustest ning temale kohaldatavas riiklikus õppekavas sätestatud kohustuslikest ainetest.
 - juhendatud õpet kooli poolt viiakse läbi vähemalt kaheksa õppetunni ulatuses nädalas
 - **Koduõpe vanema taotlusel**
 - Vanem koolidirektorile taasesitamist võimaldavas vormis taotluse (20. augustil või 20. detsembril).

- Taotluses kirjeldatakse koduõppele viimise põhjused ja andmed isiku kohta, kes hakkab last õpetama.
 - Koduõppe rakendamise **otsus tehakse õppenõukogu poolt õppeaasta või poolaasta alguses.**
 - Õpet korraldab ja finantseerib vanem.
 - Õpitulemuste saavutamise eest vastutab vanem.
 - Koduõpet läbiviiv isik koostöös kooliga koostab kooli õppekavast lähtudes individuaalse õppekava.
 - Individuaalses õppekavas määratakse kindlaks õpetajad, kes kooli poolt kontrollivad vähemalt üks kord poolaastas õpitulemuste omandamist.
 - Koolil on õigus katkestada koduõpe, kui kontrolli käigus ilmneb, et õppijal on individuaalse õppekavaga määratletud õpitulemused suures mahus saavutamata.
- **Õpitulemuste vähendamine** (*ei kohaldu lasteaia osas*)
 - Rakendamise eelduseks on, kui senine IÕK rakendamine ei ole andnud rahuldavaid tulemusi.
 - Rakendamise aluseks on koolivälise nõustamismeeskonna otsus ja vanema kirjalik taotlus.
 - Vähendamine toimub üldjuhul põhiainetes kaudu, kuid võib mõjutada ka teisi õppeaineid.
 - Õppijale koostatakse IÕK ning vastavalt vajadusele rakendatakse teisi tugimeetmeid ja teenuseid (õpiabirühm, eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi teenus).
 - Õppetöös läbitakse kõik teemad, aga mitte kõik alateemad.
- **Kohustuslikust õppeainest vabastamine** (*ei kohaldu lasteaia osas*)
 - Rakendatakse ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel olemasolul ning lapsevanema kirjalikul soovil.
 - Vabastada võib nii ühest kui ka mitmest õppeainest.
 - Üldjuhul vabastatakse õppija võõrkeele õppimisest, väga harvadel juhtudel mõnest muust aineist (näiteks kehaline kasvatus, tehnoloogiaõpetus, kunstõpetus).
 - Õppijale koostab kool IÕK
 - Kohustuslikust õppeainest vabastamine on **väga erandlik meede**, mille soovitus antakse vaid juhul, kui koolivälise nõustamismeeskond saab meditsiiniliste ja hariduslike hindamiste põhjal kindlalt veenduda, et õppija ei suuda saavutada vastava aine õpitulemusi isegi vähendatud mahus.
- **Õpitulemuste asendamine** (*ei kohaldu lasteaia osas*)
 - rakendatakse ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel olemasolul ning lapsevanema kirjalikul soovil.
 - Asendamine toimub ühe õppeaine siseselt – see tähendab, et ühe õppeaine õpitulemusi ei saa asendada teise aine õpitulemustega.
 - Kool koostab õppijale IÕK.
- **Põhikooli lihtsustatud riiklikku õppekava** (*ei kohaldu lasteaia osas*)
 - Rakendatakse **kerge intellektipuudega õppijatele** koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanema kirjalikul nõusolekul.

- Õppijad võivad õppida eriklassis või olla kaasatud tavaklassi.
- Tavaklassi kaasatud õppijatele koostatakse IÕK.
- Õpetamisel rakendatakse õppijale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid ja kasutatakse jõukohast õppevara.

Tugimeeskond ja selle liikmete rollid ning ülesanded

Kooli tugimeeskonna moodustavad hariduslike erivajadustega õppijate koordinaator (HEVKO), psühholoog, sotsiaalpedagoog, eripedagoog, logopeedilise õpiabi õpetaja, abiõpetajad, aineõpetajad ja klassijuhatajad.

Õpetaja ülesanded õppija toetamiseks:

- õppijale lasteaia individuaalse arenduskava (IAK) koostamine koostöös liikumis- ja muusikaõpetajaga neis valdkondades, milles laps abi vajab;
- individuaalse arendava õppe - või kasvatustegevuse määramine päeva jooksul;
- individuaalne töö lapsega lasteaia päeva jooksul pakkudes erinevaid arendavaid tegevusi;
- tegevuste vaatlemine, analüüs;
- õppetöö diferentseerimine;
- õpikeskkonna kohandamine (nt sirm õppijale, kes vajab oma ruumi; sobiv istumiskoht nägemisvõi kuulmisraskustega õppijale, aktiivsus- ja tähelepanuhäirega õppijale)
- õppemängude lihtsustamine;
- õppevara ja töökorralduste jõukohastamine - nt lihtsustada ülesannete juhiseid ja küsimusi/ülesandeid, struktureerida neid, suunata õppeülesannete täitmisele väikeste etappide kaupa, lihtsustada õppematerjali ja õppetekste, tuua esile olulist, lisada kontrollküsimusi teksti mõtteliste osade vahele, lubada õppijal kasutada vastamisel rohkem valikvastustega tekste, anda võimekamatele keerukamaid ülesandeid ja materjale);
- abimaterjalide kasutamisele suunamine õppeprotsessis ja ülesannete lahendamisel (lihtsustatud õppemängud, pildid, digivahendid, skeemid, reeglite, valemite või näidiste kogumikud, sõnaraamatud, teatmikud, vastavad arvutiprogrammid jms);
- õppija töö- ja tähelepanuvõime langedes või väsimuse märkide ilmnemisel liikumis- või puhkepauside võimaldamine;
- ülesande sooritamiseks lisaaja andmine;
- individuaalne juhendamine tunnis/õppetegevuses;
- eduelamust võimaldava tagasiside andmine (pingutuse ja positiivse suhtumise tunnustamine);
- vastamiseks rahuliku keskkonna võimaldamine (individuaalne vastamine jms);
- vanematele adekvaatse informatsiooni andmine;
- individuaalse lisaõppe võimaldamine õppetundide väliselt;
- vajadusel oma õppeaines **individuaalse õppekava** koostamine lapsevanemaid kaasates.

Klassijuhataja/rühmaõpetaja ülesanded õppija toetamiseks:

- õppija individuaalset arengu jälgimine ja analüüsimine koostöös õppevaldkondade õpetajatega;
- õpiraskustesse sattunud õppija vanemate kaasamine koheselt lahenduste leidmisesse;
- õppija heaolu vähendavate ning ohustavate tegurite ilmnmisel HEVKO teavitamine;
- arenguvestluse läbiviimine vähemalt kord õppeaastas õppija (*ei kohaldu lasteaia osale*) ja vanemate osalusel õppija individuaalsete eelistuste ja võimete väljaselgitamiseks arvestamiseks ning toetamiseks;
- kooli/lasteaeda vahetanud õppija vanemaga õppija õppetöoga seotud erisuste ja erivajaduste (sh õppijale rakendatavad tugiteenused) jms. väljaselgitamine koostöös HEVKO-ga;
- esimesse klassi astuva lapse koolivalmiduse kaardiga tutvumine ja toe vajaduse ilmnmisel HEVKO-ga koordineerimine.

HEVKO ülesanded õppija toetamiseks:

- õppija õpet ja arengut takistavate asjaolude väljaselgitamine;
- õppija juhtumipõhise koolisisese võrgustikutöö koordineerimine;
- õppija vanematega koostöö koordineerimine;
- õppijat ümbritsevat võrgustikku kokkukutsumine, teavitamine ja nõustamine õppija toetamiseks, vajadusel võrgustikku laiendamine, kaasates spetsialiste väljastpoolt kooli;
- tuge vajava õppija dokumentatsiooni asjakohase ja aktuaalse täiendamise ning järgimise tagamine koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega;
- ettepanekute tegemine kooli juhtkonnale erivajadustega õppijate õppe toetamiseks koolis;
- tuge vajavate õppijate õppe läbiviimise korraldamine koostöös õppekorraldajaga;
- õpetajate ja koolipersonali juhendamine ja nõustamine tuge vajavate õppijate toetamisel ning õppe korraldamisel;
- õpetajate juhendamine ja nõustamine õppijale individuaalse õppekava koostamisel ja individuaalse arengu jälgimise kaardi täitmisel;
- koostööd korraldamine tugiteenuste osutajatega, tugispetsialistidega;
- koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega rakendatava toe tulemuslikkuse hindamine ning ettepanekute tegemine lapsevanematele ja vajaduse korral kooli direktorile edasisteks tegevusteks;
- konfidentsiaalse info kasutamise ja hoidmise juhendamine ja jälgimine haridusasutuses.

Sotsiaalpedagoogi ülesanded õppija toetamiseks:

- õppija sotsiaalsete oskuste hindamine ning tema eakohast tegutsemisvõimet takistavate tegurite analüüsimine;
- õppija suhtlemisoskuse ja sotsiaalse pädevuse kujundamine ja toetamine;
- koolis esilekerkivate sotsiaalsete ja koolikohustuse täitmist takistavate probleemide kaardistamine koostöös õppija, õpetajate ja lapsevanematega , nende ennetus- ja lahendustegevuste koordineerimine (*ei kohaldu lasteaia osale*)

- tegevusplaani koostamine õppija suhtlemisoskuse ja sotsiaalse pädevuse kujundamiseks ning erinevatel tasanditel olemasolevad abi- ja tugivõimaluste määramine;
- õppija sotsiaalse tõrjutuse ilmingute leevendamine ja ennetamine;
- vajadusel õppijale erinevate toimetulekustrateegiatega (sh sotsiaalsete oskuste ja eneseregulatsiooni arengut toetavad tegevused) õpetamine ja mudeldamine (*ei kohaldu lasteaia osale*);
- vajadusel käitumise tugikava koostamine toetamaks õppija käitumis- ja suhtlemisoskusi, tunnetusprotsesse, sotsiaalset pädevust ning füüsilist, vaimset ja emotsionaalset tervist;
- õppija huvide kaitse tagamine;
- õpetajate ja lapsevanemate juhendamine ja nõustamine sobiliku ja õppijat toetava õpi- ja arengukeskkonna kujundamisel, sekkumiste rakendamisel;
- konfliktiolukorda erapooletult ja lahendustele orienteeritult sekkumine, konflikti põhjuste väljaselgitamine ning lepitus- ja vahendustegevuste korraldamine;
- õppijat ümbritsevas koostöövõrgustikus osalemine ja vajadusel teiste tugispetsialistide kaasamine.

Koolipsühholoogi ülesanded õppija toetamiseks:

- õppija psühhosotsiaalse arengu ja õppeprotsessis toimetulekut mõjutavate tegurite (psüühilised protsessid, isiksuse omadused, emotsionaalne seisund, vaimse tervise probleemid, suhtlemis- ja käitumisoskused) hindamine;
- õppija nõustamine isikliku elu, õppetöö ja vaimse tervisega seotud probleemidega toimetulekul, tunnetusprotsesside, vaimsete võimete, käitumis- ja suhtlemisoskuste arendamisel ning õpi- ja karjäärivalikute tegemisel (*ei kohaldu lasteaia osale*);
- lapsevanemate nõustamine õppija arengut, õppimist ja käitumist puudutavatel teemadel;
- õpetajate ja teiste koolitöötajate nõustamine õppija vajadusi arvestava arengu- ja õpikeskkonna kujundamise küsimustes;
- sobivate sekkumiste soovitamine, mõju hindamine, muutuste kavandamine;
- nõustamiste ja sekkumiste läbiviimine individuaalselt või grupis;
- ennetustegevuses osalemine ja kogukonnas erialase teavitustöö tegemine;
- õppija arengu ja toimetuleku hindamiseks kaasaegsete meetodite ja tõenduspõhiste hindamisvahendite (testid, vaatlused, vestlused, küsimustikud, struktureeritud või poolstruktureeritud intervjuud), mille kasutamiseks on tal vastav väljaõpe;
- kriisisituatsiooni järgselt riskigruppi kuuluvate õppijate, koolipersonali jälgimine ja toetamine kriisisituatsioonist väljatulemisel;
- õppijat ümbritsevas koostöövõrgustikus osalemine ja vajadusel teiste tugispetsialistide kaasamine.

Logopeedi ülesanded õppija toetamiseks:

- õppijate hindamise käigus kommunikatsiooniprobleemiga õppijate väljaselgitamine;
- hääle, kõne sujuvuse ning neelamise probleemide märkamise;

- sobiva suhtluskeskkonna soovitamine;
- õpetajate ja lapsevanemate nõustamine õppijate keele ja kõne arengu toetamisel;
- logopeedilise abi mahu ja sageduse määramiseks ettepanekute tegemine;
- õppija kommunikatsioonivõime arendamine, taastamine või kompenseerimine;
- suulise ja kirjaliku kõne loome- ja mõistmisoskuse arendamine;
- õppija oraalmotoorsete oskuste kujundamine;
- õppija häälduse täpsustamine;
- hääle omaduste ja kasutusoskuse kujundamine;
- kõnetehnikate õpetamine kõne sujuvuse parandamiseks;
- õpetajate nõustamine ja juhendamine sobivate keskkonnatingimuste loomisel ja kohandamisel, õppe- ja arendustegevuse planeerimisel ning läbiviimisel (individualiseerimine, sobilike meetodite, õppematerjali, abivahendite valik ja kohandamine) või individuaalse õppekava koostamisel;
- õppijat ümbritsevas koostöövõrgustikus osalemine, vajadusel teiste erialaspetsialistide juurde suunamine.

Abiõpetaja ülesanded õppija toetamiseks:

- õpetaja abistamine õppetöö läbiviimisel erivajadustega õppijaga;
- õpetajaga ja koolis töötavate tugispetsialistidega õppetegevuse kavandamisel osalemine;
- õppijate arengut toetava õpikeskkonna kujundamine (sh koostöötajate toetamine ja koostööoskuste ning positiivsete suhete kujunemine õppijate vahel);
- õppe- ning kasvatustegevusteks vajalikke alternatiivsete õppematerjale ettevalmistamine õppijale, kellele rakendatakse jõukohastatud õpet;
- tuge vajavate õppijate abistamine õppeülesannete sooritamisel;
- õppijate jälgimine ja õpetajale tagasiside andmine kogu klassi ja rühma, sh tuge vajavate õppijate õppeprotsessis tekkinud raskustest ja muudest probleemidest, õppijate omavahelistest suhetest, aga ka saavutuste, õppijate arengu ja edusammude kohta;
- õpetaja abistamine koolivälistel üritustel ja õppekäikudel.

Õpetaja abi ülesanded õppija toetamiseks:

Õpetaja abi on tehniline ja korralduslik töötaja, kelle **ülesandeks on** õpetaja abistamine, sh õppijat toetava õpi- ja kasvukeskkonna loomisel, materjalide ettevalmistamisel, paljundamisel, jagamisel, järelevalve korraldamisel.

Protsessi kirjeldus

Õpetaja **jälgib iga õppija arengudünaamikat ja toimetulekut** klassis/rühmas. Vajadusel palub õpetaja HEVKO-t ja/või tugispetsialistidel vaadelda õppija tegutsemist õppeprotsessis.

Ennetava tegevusena võivad tugispetsialistid jälgida õppetegevusi ja õppijate käitumist rühmas/klassis ilma õpetaja või HEVKO erikutseta.

Toevajaduse ilmnemisel teavitab õpetaja HEVKO-t. Koostöös rühmaõpetaja/klassijuhatajaga ja tugispetsialistidega selgitatakse välja õppija õpet ja arengut takistavad asjaolud ja individuaalsed vajadused.

Õpetaja kannab tähelepanekud **individuaalse arengu jälgimise kaardile**, mis on lapsevanemale nähtav õppeinfosüsteemis õppija profiilil dokumentide all.

Märkus: Eelpool kirjeldatud tegevustest üldjuhul vanemaid eraldi ei teavitata.

Kui õppijal ilmneb mahajäämus õppetöös ja/või ajutised raskused võimetekohaste õpitulemuste saavutamisel ja/või õppija heaolu vähendavad ning ohustavad tegurid, siis toimitakse järgnevalt:

1. Rühmaõpetaja/klassijuhataja teavitab sellest koheselt õppija vanemaid ning kaasab õpiraskustesse sattunud õpilase vanemaid lahenduste leidmisesse.
2. Kool rakendab õppijale koheselt üldist tuge.
3. HEVKO- korraldab õppija pedagoogilis-psühholoogilise hindamise läbiviimise – õpetajad ja kooli tugispetsialistid hindavad:
 - enesekohaseid oskusi/enesemääratlus pädevust
 - õppija tegutsemise ja õpihuvi ja motivatsiooni,
 - mängu - ja/või õpioskusi,
 - õppija tugevaid ja nõrku külgi erinevates õppeainetes/-valdkondades ja sotsiaalsetes oskustes,
 - tunnetustegevust,
 - emotsionaalset seisundit
 - käitumist koolis.
4. Hindamise tulemused kantakse individuaalse arengu jälgimise kaardile.
5. Vajadusel teevad kooli tugispetsialistid kooskõlastatult õppija vanematega koostööd teiste valdkondade spetsialistidega väljastpoolt kooli.
6. Vajadusel soovitavad täiendavate uuringute läbiviimist.

Tulenevalt toe vajaduse mahust on õppijale võimalik rakendada üldist, tõhustatud või erituge.

- **ÜLDINE TUGI**

- Üldist tuge vajavad õppijad, kellel on ilmnunud **raskused koolikohustuse täitmisel ((ei kohaldu lasteaias osale) või mahajäämus õpitulemuste saavutamisel.**
- Üldise toe vajadus võib tuleneda õppija kergemast suulise ja/või kirjaliku kõne probleemist või ajutisest õpiraskusest, mis võib olla tingitud tervislikust seisundist, sh haigestumisest või traumast ja sellega kaasnevast pikemaajalisest puudumisest, psüühilisest või sotsiaalmajanduslikust eriolukorrast jms.
- Üldise toe vajaduse selgitab välja ja sekkumisi **rakendab kool.**

- Tugimeetmete valik (toetamise viis) ja rakendamise tingimused (maht, kestus, õpikeskkond jne) määratletakse tugispetsialistide ettepanekul ning koostöös õppija, tema vanemate ja rühma-, klassi- või aineõpetajaga lähtudes õppija vajadustest.
- Üldise toe rakendamisel tagatakse õppijale ajutiselt või perioodiliselt individuaalne lisajuhendamine, individuaalne õppekava, tugispetsialistide teenuste kättesaadavus ning vajadusel õpiabitunnid (tulenevalt toevajaduse eripärast kas individuaalselt või rühmas).
- Üldist tuge võib pakkuda ka **ennetava meetmena**.
- Võimalikud meetmed üldise toe rakendamiseks:
 - lapse tegevuse pidev jälgimine ja suunamine;
 - koostegevus ja pidev juhendamine;
 - analoogsete ülesannete, tegevuste ja korralduste täitmine iseseisvalt või vähese juhendamisega;
 - näidiste, skeemide ja algoritmide alusel ülesannete täitmine;
 - ülesannete täitmine verbaalsete juhendite alusel;
 - õppemahu vähendamine;
 - nädalakoormuse vähendamine;
 - kohandatud õpikeskkond;
 - abiõpetaja;
 - tugispetsialisti teenus;
 - tasemerühm;
 - õpiabitunnid nii individuaalselt kui väiksemas rühmas;
 - õpetamise meetodika kohandamine;
 - erisused tulemuste hindamisel;
 - õppevara ja töökorraldusi jõukohastamine;
 - suunata kasutama abimaterjale;
 - võimaldada õppijale töö- ja tähelepanuvõime langedes või väsimuse märkide ilmnemisel liikumis- või puhkepause või anda lisaega ülesande sooritamiseks;
 - juhendada õppijat tunnis/õppetegevustes individuaalselt;
 - anda eduelamust võimaldavat tagasisidet õpitegevusele, tunnustada pingutust ja positiivset suhtumist;
 - võimaldada rahulikku keskkonda vastamiseks;
 - pakkuda individuaalset lisaõpet ja tuge õppetundide/-tegevuste väliselt.
- Juhul, kui õppija hariduslik erivajadus tuleneb tema **andekusest**, koostatakse õppijale IÕK ning tagatakse täiendav juhendamine kas rühma-, klassi-, aineõpetaja või teiste vastava valdkonna spetsialistide poolt haridusprogrammide või teiste haridusasutuste kaudu.

Toevajaduse püsimisel teavitab õpetaja HEVKO-t, kes koostöös rühmaõpetaja, klassijuhataja ja tugispetsialistidega aitab kaasa õppijale vajaliku toetuse korraldamisele õppetegevustes, -tunnis või tunniväliselt.

Kui koolis rakendatud üldine tugi ei ole piisav õppija toetamiseks vajalikul määral ega anna õppija arengu seisukohalt soovitud tulemusi, siis on võimalus õppijale taotleda **tõhustatud või eritoe soovitust**.

Tõhustatud või eritöö rakendamise soovitus koos täpsemate rakendamise juhistega annab Innove Rajaleidja kooliväline nõustamismeeskond.

Koolivälisesse nõustamismeeskonda kuuluvad Rajaleidja keskuse õppenõustajad. Haridussoovituse andmisel kaasatakse hariduse, tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna spetsialiste.

Sellisel juhul on õppija käsitletav **haridusliku erivajadusega (HEV) õppijana**. Koolivälise nõustamismeeskonna antud soovitused, rakendatud teenused ja tugi ning hinnang nende tulemuslikkuse kohta kantakse õppija individuaalse arengu jälgimise kaardile.

Rajaleidja keskusesse pöördumisel määratakse juhtumile haldaja. Juhtumi haldamisel analüüsivad ja hindavad spetsialistid õppija heaolu ja arengut kolmes valdkonnas:

- **Tervislik seisund:** meditsiinilised uuringud ja hinnangud, raviskeemid, teraapiad, taastusravi, täiendavate uuringute vajadus.
- **Toimetulek haridussüsteemis:** õpivõimekus, oskused, motivatsioon ja toimetulek, tugiteenused, hariduskorralduslikud meetmed, suhted kaaslastega ja täiskasvanutega, keskkondlikud tegurid (koolitee pikkus, transport jms).
- **Kodu ja kasvukeskkond:** õppija lähivõrgustik ja suhted, sh vanemlik võimekus, sotsiaalsus, huvitegevus, sõbrad, KOV-i tugiteenused, toetus jms.

Vajadusel soovitatakse õppijale täiendavaid (nt psühhiaatrilisi) uuringuid ning esitatakse uuringu läbiviijale senise juhtumi kokkuvõtte koos täiendavatele uuringutele suunamise eesmärgiga.

Õppija olukorra hindamise ja toimetulekut toetavate meetmete planeerimise protsessi kaasatakse nii õppija ja tema vanemad kui ka kooli HEVKO, tugispetsialistid, õpetajad ning tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna spetsialistid. Pärast õppija olukorra hindamist koostatakse juhtumi kokkuvõtte ettepanekuga vajalike meetmete ja teenuste määramiseks. Koolivälise nõustamismeeskonna ülesanne on kirjeldada õppijale vajalikke hariduskorralduslikke meetmeid ning tugiteenuseid koos ajalise määra ja mahuga, teha ettepanekuid ja anda soovitusi koolile ning lapsevanemale õppija arengu toetamiseks. NB! Juhul, kui juhtumi haldamisel ilmnevad õppija heaolu ja arengut vähendavad või ohustavad tegurid, kaasatakse koheselt abivajava õppija toetamiseks **lastekaitsespetsialist**.

Koolivälise nõustamismeeskonna soovitus kohaselt ja vanema kirjalikul nõusolekul rakendab kool õppijale:

- 1) tõhustatud tuge või erituge,

- 2) terviseseisundist tulenevat koduõpet, *(ei kohaldu lasteaia osale)*
 - 3) koolikohustuslikule õppijale mittestatsionaarset õpet, *(ei kohaldu lasteaia osale)*
 - 4) vähendab ja asendab riiklikus õppekavas ettenähtud õpitulemusi ühes või mitmes aines, *(ei kohaldu lasteaia osale)*
 - 5) soovib lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõppe rakendamist *(ei kohaldu lasteaia osale)*
 - 6) vabastab õppija kohustusliku õppeaine õppimisest. *(ei kohaldu lasteaia osale)*
- **TÕHUSTATUD TUGI**
 - Rakendatakse õppijale, kes püsiva õpiraskuse, terviseprobleemi või puude tõttu vajab:
 - õpet eriklassis/erirühmas
 - pidevat tugispetsialistide teenust ning vähemalt ühte järgnevatest:
 - IÕK,
 - osajaga õpe individuaalselt või rühmas,
 - pidev individuaalne tugi klassis/rühmas toimuva õppetöö ajal.
 - **ERITUGI**
 - Rakendatakse õppijale, kes raske ja püsiva psüühikahäire, intellekti-, meele- või liitpuude tõttu vajab puudespetsiifilist õppekorraldust ning pidevat tugispetsialistide teenust lõimituna sotsiaal- ja/või tervishoiuteenustega ning vähemalt ühte järgnevatest:
 - osajaga õpe individuaalselt või rühmas,
 - pidev individuaalne tugi klassis/rühmas või
 - õpe eriklassis/erirühmas.
 - Erituge vajava õppija õpetamisel tavaklassis/-rühmas arvestab kool koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi.

Individuaalse käitumise tugikava rakendamine

- aitab toetada **käitumisraskustega õppijat**, kelle igapäevane toimetulek koolis on häiritud oskamatusel mõista ja adekvaatselt reageerida enda ja kaasõppijate emotsioonidele, millest tulenevalt on raskendatud suhtlemine nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega.
- **koostatakse ühises arutelus**, kuhu on kaasatud õppija pere, käitumise tugikava koostamise eest vastutav isik ja koolitöötaja, kellel on lapsega usalduslik suhe
- käitumise tugikava rakendajaks võib olla rühmaõpetaja, klassijuhataja, aineõpetaja või tugispetsialist, kellel on hea kontakt õppijaga, mis võimaldaks tulemuslikku eneseanalüüsi kogu protsessi vältel;
- arutelu tulemusena selgitatakse välja, millised oskused vajavad arendamist ning milliste oskuste omandamine on õppija toimetuleku tagamiseks hädavajalik ja võimete kohane
- käitumise tugikava koostamisel lähtutakse konkreetse juhtumi faktidest ja välditakse subjektiivseid arvamusi ning hinnanguid;
- tugikavas määratletud eesmärgid/käitumisalased õpitulemused peavad olema realistlikud ja mõistliku aja jooksul saavutatavad;

- õppida on võimalik mängule keskendumist, mängureeglite järgimist, teistega arvestamist, üldtunnustatud käitumisnorme, ohutut käitumist, käe tõstmist ning vastamisel oma järjekorra ootamist, enda kohal istumist, kaaslastega sõbralikult rääkimist, rahulikku kõndimist jms.
- tugikava koostamisel tuleb arvestada, et liiga kõrged nõudmised võivad põhjustada tagasilanguse;
- õppijale antakse toimunu kohta arusaadaval viisil eakohast **tagasisidet** ja võimalikult kiiresti võimalus eneseanalüüsiks.

Toe mõju hindamine

- Haridusliku erivajadusega õppija õppe koordineerija (HEVKO) hindab koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega rakendatavate meetmete ja toe mõju vähemalt korra õppeaastas ja samuti juhul, kui koolivälise nõustamismeeskonna määratud toe rakendamise tähtaeg on lõppenud.
- HEVKO teeb kooli direktorile ettepanekud edasiseks tegevuseks.
 - Toe rakendamise lõpetamiseks, jätkamiseks samal või tõhustatud viisil.
 - Toetusmeetme vahetamiseks või lisamiseks.
 - Täiendavate uuringute teostamiseks.
 - Koolivälise nõustamismeeskonna poole pöördumiseks.
- Juhul, kui hindamise tulemusena selgub, et edaspidi on õppijale jõukohane kooli või individuaalses õppekavas püstitatud õpitulemuste saavutamine tavaklassis õppides, integreeritakse õppija klassikollektiivi. Vajadusel pakutakse õppijale tavaklassis täiendavat tuge. *(ei kohaldu lasteaia osale)*
- Õppija hindamistulemuste analüüs, tugispetsialistide ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel, rakendatud ja rakendatavad teenused ja tugi ning hinnang nende tulemuslikkuse kohta **kantakse õppija individuaalse arengu jälgimise kaardile**.
- Õpiabitundide tõhusust hinnatakse õppijaga tegelevate spetsialistide meeskonna ja aineõpetajate poolt vähemalt kord poolaastas ning tulemused fikseeritakse õppija individuaalse arengu jälgimise kaardil.

Õppija individuaalse arengu jälgimise kaart, õppija arengu ja selle toetamise dokumenteerimine

- Kõikidele kooli õppijatele avab rühmaõpetaja/klassiõpetaja/klassijuhataja õppeinfosüsteemis kooli/lasteaeda astudes individuaalse arengu jälgimise kaardi (IAJK).
- Toe rakendamise perioodil jälgivad **kõik õppijaga tegelevad õpetajad ja tugispetsialistid** õppija arengudünaamikat ja igakülgset toimetulekut ning dokumenteerivad kogutud info õppija individuaalse arengu jälgimise kaardil.
- **Õppija individuaalse arengu jälgimise kaardi (IAJK) ühine sisu kõikidele õppijatele.**
 1. Rühmaõpetaja/klassiõpetaja/klassijuhataja tähelepanekud:

- 1.1. üld- ja peenmootorika, füüsiline areng, eneseteenindus;
 - 1.2. õppija silmaring, huvid ja motivatsioon - huvialaringides osalemine, muud huvitegevused, lapse lemmik õppevaldkonnad;
 - 1.3. emotsionaalne seisund ja käitumine;
 - 1.4. mängu-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused – suhtlemine ja käitumine;
 - 1.5. tunnetus- ja õpitegevus, õpioskused;
 - 1.5.1. tähelepanu, taju, mälu, mõtlemine,
 - 1.5.2. mängu- ja/või õpikeskkonna organiseerimine ja planeerimine,
 - 1.5.3. tegutsemise võime, tegevusse lülitumine, võime kõikumine tegevuse, päeva, nädala kestel, tüdimuse ja väsimuse ilmnemine nii vaimse, füüsilise kui ka huvitegevuse korral,
 - 1.5.4. ülesannete täitmine.
2. Õpetajate tähelepanekud õppevaldkonniti (mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst, muusika, liikumine, loodus, sotsiaal) ja soovitused
- **IAJKle kantakse ajalises järjekorras:**
 - õpetaja esmased tähelepanekud
 - pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused
 - õpetajate täiendavad tähelepanekud ja soovitused õppija tugevate ja arendamist vajavate külgede kohta
 - kooli tugispetsialistide poolt läbi viidud hindamiste, testimiste ja uuringute järeldused vajalike sekkumiste kohta
 - spetsialistide ning nõustamismeeskonna soovitused õppe korraldamiseks
 - õppijale rakendatud teenused ja meetmed ning hinnang nende tulemuslikkusele
 - Toe rakendamise perioodil vastutab kaardi täitmise eest HEVKO, muul ajal rühmaõpetaja/klassiõpetaja/klassijuhataja.
 - Koolivälise nõustamismeeskonna soovitused kantakse hariduse infosüsteemi (EHIS), kui vanem on andnud nõusoleku soovituse rakendamiseks. Nõusolek esitatakse kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis õppeinfosüsteemis Studium.